HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) ממחות ל"ל, ב) סוכה ה: יומא פ, ג) ברכות מא: סוכה ה:, ד) נגעים פי"ג מ"ט חולין עא: מ"כ פ' תזריע פרשה ז, ה) וסנדליו בידיו וטבעותיו בקומתו כ"ה בס"ת, ו) אהלות פ"ב מ"ב, ז) [מדות פ"ג מ"א], ח) [עי' רש"ס], ט) בס"ת: וסנדליו בידו וטבעותיו בקומתו, י) [ובפירש"י דברכות מא.], כ) [דמירות רפ"ד], ל) ולא הם לפרש אלא טעמא דר"ש. כל"ל מהרש"א,

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואלה וכו' כיון דקאי אבאמות וגו'ואלה: (ב) בא"ד ומיק האמה היו קטנות: (ג) ד"ה גפן וכו' ולא הם לפרש שם טעמא ורבי עקיבא. נ"ב ע"ש בדף ל"ח ע"ב:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אלו הקרנות וכו' זרת שהוא חצי אמה. עי' לקמן דף כא ע"א ובמוס' שם ד"ה ג' מג':

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הג"ה כמשר מפורש בקונט' וכו' כי אם מיק האמה ופי' כו'. נ"ב וג"ז ק' לתולמו דאינו מכר ומיק האמה במה ממדד. אבל בתוספתא (כלים ב"מ פ"ו) מפרש ר"מ בהדיא דכתיב אמה אמה כו' ב' מיני אמות מ' אמה וא' באמה וטפח ומפר' ותולן כו' והתרלא כו':

מוסף רש"י

חיק האמה זה יסוד. דעלה אמה וכנס אמה (מנחות צז:). אלו הקרנות. דממלעיתא האמן מודד והוא זרת לכל רוח דהיינו אמה על אמה, זרת מני אמה (שם). **וזה גב המזבח.** כלומר ובאמה זו יהא נמי מזבח דהיב (שם). שיעורין. של איסורים, כגון כזית לכל אכילת איסור וכוכתבת ליום הכפורים (סוכה ה:). **הלכה למשה מסיני.** אלו שלשה נשאלו בבית המדרש מעין לבם, מן התורה, ושהיינו שהלכה למשה מסיני הם ושמעון השומע וסדרן כסדר שנמען (סוכה לד:). **כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר.** לא בא הכתוב להודיע שבא חשיבות הפירות בעצם שלהם אלא שבחה של ארץ ישראל שיש בה פירות שעשועי תורה נתלין בהן (ברכות מא.) שאפילו בדברי תורה צריכין לשער בפירותיה איסורין שבתורה (סוכה ה:). **הנכנס לבית המנוגע.** כתיב (ויקרא יד) והבא אל הבית ונטמא עד הערב, ולא כתיב כבוס בגדים, והאוכל בבית יכבס את בגדיו (שם) בשהא שיעור אכילה, ואפילו לא יאכל, מדכתיב בפיקים והאוכל בבית יכבס את בגדיו, הלכך הנכנס בו ונטמא את בגדיו עמו שלא כדרך מלבושו, אין אלו בגדיו ונטמאים מיד, אלא בהן אני קוראן והבא אל הבית, וכשהוא לבוש בהן בעי שהיה (ברכות מא. ובע"ז סוכה ה:). **וטבעותיו בידיו.** בקומתו שלא כדרך מלבוש (חולין עא:) דומיא דסנדליו (סוכה שם). **הוא והן טמאין מיד.** שלא שהיה, דכתיב והבא אל הבית ונטמא וטולהו בא אל הבית קרינא בהו (שם). **היה לבוש כליו כו'.** לאיקרי להו בגדיו, **הוא טמא מיד.** דכתיב והבא אל הבית ונטמא, והן טהורין עד שישהא. דכתיב והאוכל בבית יכבס ובגדיו, ת"ר אוכל בבית יכבס ואוכל ואוכל, אוכל שלא שוכב, שוכב שלא אוכל, לא אוכל ולא שוכב מנין, ת"ל יכבס בגדיו, ריבה, שתי פעמים כתיב יכבס בגדיו, ואם קופנו לרבות הכל מה ת"ל והאוכל, ליתן שיעור לשוכב כדי אכילה, שאין קעון כיבוס בגדים עד שישהה כדי אכילה, ונוסו טמא מיד, דהכי כתיב והבא אל הבית ונטמא, ולא כתיב כיבוס בגדים, והאוכל בבית, דהיינו שוהה כדי אכילה, יכבס בגדיו (סוכה ה:). **אכילת פרס.** אלי ככר שעיערו בו חכמים אם הטעיבר, שהוא טולו מזון שתי סעודות וחצי מזון סעודה אחת (ברכות מא. ובע"ז סוכה ו:). **פת חיטין.** שהייתה מועטת משל שעורים (סוכה שם) נאכלת מהר (ברכות שם). **מיסב.** דרך הסבה, שהיא נאכלת מהר, שאינו פוה אלא ואינה (שם) דהיינו דרך אכילה, מי שהוא מיסב הוא עסוק באכילה ואינו טרוד בדברים אחרים (סוכה שם). **עצם כשעורה.** מן המת (שם). **ואינו מטמא באהל.** כשיעור זה, עד שיהא שדרה או גלגולת שלמה, או רוב מנין אברי אדם (שם) הלכה למשה מסיני הוא (ברכות שם). **גפן.** מה שיערו בו, **כדי רביעית יין לנזיר.** בשאר איסורי מיר, דאיכא למ"ד בנמ' מיר (לד:) דתרלינס ולולבין ועליו מלטרפין לשיעור רביעית יין, שאם יתנם לכוס מלא יין עד שיצא ממנו רביעית יין, ואין דומה המשער בכוס מלא מים למשער ביין, משום דיין עב הוא ואינו ממהר לצאת אלא נכרך וגגדל על שפת הכוס יותר מן המים (סוכה שם וכע"ז ברכות שם).

שלא יהו מכוונות. כדמפרש ואזיל שיהו אמות כלאים שוחקות ושל מבוי וסוכה עצבות: **אלא לאביי קשיא.** הא דקתני כל אמות באמה בת ששה: **אימא אמה כלאים באמה בת ששה.** והכי קאמר כל אמות שאמרו בכלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהו אלא גדולות בטפחים שוחקות: **לאביי ודאי פנאי היא.** דלא מצי לאוקמי לרבנן כוותיה דהא כל אמות קאמרי: **לרבא מי לימא פנאי היא.** מי אמרינן רבן שמעון בן גמליאל פליג עליה למימר אמת כלאים באמה בת ששה אבל שאר אמות כגון סוכה ומבוי באמה בת חמשה או דילמא פרושי קא מפרש רבן שמעון בן גמליאל למילתייהו דרבנן דאמרי ובלבד שלא יהו מכוונות דיש מהן שוחקות ויש מהן עצבות ולא פירשו איזה מהן שוחקות ואיזה מהן עצבות ואתא איהו לפרושי דהנך דכלאים ליהוו שוחקות כדקתני ובלבד שלא יהו מצומצמות ולהכי אדכר כלאים ולא למעוטי שאר אמות להיות בנות חמשה אלא למעוטינהו דלא ליהוו שוחקות: **הא לאחא נאשמועינן אמה לגאים לא ימצא.** ולפרושי מילתיה דתנא קמא הוא דאתא ולא למעוטי שאר אמות מבת ששה: **לא למעוטי אמה יסוד ואמה סובב.** דלאו בנות ששה הן: **באמות אמה אמה וטופח.** באמות קטנות בת חמשה שיש באמה בת ו' בינונית אמה וטפח מאלו: **חיק האמה.** נמדד באמות קטנות וכן אמה רוחב וכן גבולו על שפתו זרת האחד וזה גב המזבח כולן באמות קטנות הללו: **חיק האמה זה יסוד.** חיק על שם שהוא חיקויו ותיקונו של מזבח מלמטה: **אלו הקרנות.** שהן אמה על אמה והאי דכתיב זרת האחד מתמצעית רחבו של קרן מודד [ב] זרת שהוא חצי אמה לכל רוח דהוי אמה על אמה: **וזה גב המזבח.** כלומר באמה קטנה זו נמדדה אמה של מזבח הזהב דכתיב ביה אמה ארכו ואמה רחבו (שמות ל). **ובמסכת מנחות** בפרק שתי הלחם (דל"ל לז:) מפרש ליה להאי קרא דאמה יסוד דקאמרי בקטנה לאו ברוחב כניסת היסוד אלא בגובה עלייתו דאמר מר עלה אמה וכנס אמה זהו יסוד אבל רוחב הכניסה באמה בת ששה ואמה סובב כניסה דילה באמה קטנה ולא ה' אמות של עליית גובהה באמה קטנה כדתנן[ג] עלה אמה וכנס אמה זה הסובב וקרנות לא שנא גובהן ולא שנא רוחבן באמה קטנה: הג"ה. כאשר מפורש בקונט' שמע רבינו מר' יעקב בר יקר ועתה חזר בו דקשיא ליה מה שתרגם יונתן אמה אמה וטופח אמתא דהיא אמתא ופשך ונמצא דבאמה גדולה מיירי ועוד אם כדברי הזקן לא היה לו לכתוב וחיק כי אם חיק האמה ופירש [א] לנו רבינו הכי למעלה[ד] הזכיר מדות המזבח והאריאל אמים עשרה אמה ואשר מדותיו ועתה כך אמר הכתוב אלה מדות המזבח שאמרתי לך הכל נמדדו באמה שהיא אמה וטופח וחיק שהוא יסוד אינו נמדד אלא באמה שהיא אמה קטנה ולא באמה שהיא אמה וטופח ועתה דברי יונתן בן עוזיאל קיימין כך שמעתי **ועיקר.** ע"כ הג"ה: **שיעורין.** שנתנו חכמים לכל דבר כגון כזית דס חלב פיגול ונותר וכזית מן המת שמטמא באהל ושאר שיעורין **המפרש לקמן: חלילין.** חלילה הפוסלת בטבילה: **ומחילין.** הלכות מחילה שתהא גבוהה עשרה וכן שאר הילכותיה הלכה למשה מסיני: **לשעורין נאמר.** וכל אלו משערין בהן דברים אחרים: **לאו על כתיפו וסנדליו וטבעותיו בידיו[ה].** שאינן מלובשין בו דרך מלבוש דומיא דכלאי על כתפיו: **הוא והן טמאין מיד.** שאף הן באין אל הבית וכתיב והבא אל הבית **לבוש לאו.** וכן כולם דרך לבישתן קרויין בגדיו ובטלין אצלו וכתיב (שם) והאוכל בבית יכבס את בגדיו ודרשינן בתורת כהנים [מלורע פרשה ז] מקראי דהאי אוכל לאו אכילה ממש הוא אלא שישהא כדי שיעור אכילה ובביאה בלא שהייה אינו מטמא בגדים: **פרס.** ד' ביצים הן מזון סעודה בינונית. פרס לשון פרוסה ששיערוהו בחצי ככר האמור בעירוב דבעינן מזון ב' סעודות ותנן התם חצי לבית המנוגע בפרק כילד (לקמן ד' פב:): **פת חיטין.** אין שוהה בה כפת שעורין: **מיסב.** שהייה זו בהסיבה שיעורוהו ולא בנאכלת בעמידה והולך ובא שהוא שוהה באכילתו יותר: **ואוכלה בגיפפן.** שנאכלת מהר: **ואינו מטמא באהל.** שום עצם בלא בשר עד שיהא שם שדרה שלימה או גולגולת או רוב בניו ב' שוקיים וירך אחת או רוב מניינו קכ"ה אברים: **רביעית יין לנזיר.** לחייבו מלקות: גרוגרת

ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח. פי' בקונט' באמות קטנות שיש באמה בינונית אמה וטפח מאלו וקשה דלא הוה ליה למיכתב וחיק בו"ו כיון דקאי [ה] באמות ונראה כמו שפירש"י בפירוש יחזקאל דפירש באמות אמה אמות גדולות שיהא אמה וטופח בשל אמה בת ה' וכן תרגם יונתן באמתא דהיא אמתא ופשך וקאי אשאר אמות המזבח וחיק [ו] באמות הוו קטנות: **גפן כדי רביעית יין לנזיר.** פרש"י לחייבו מלקות וקשה דלא הוה דומיא דאחריני דמשערינן בהו מילי אחריני ונראה כפרש"י דסוכה (ד' ו.[ז]) דפירש שאם אכל ענבים וחרגנים ולולבים מגפן איכא למ"ד ברביעית וזה ביין משערינן שיקח כוס מלא יין ויש בו עלין ולולבין כשיעור מה שאכל ואם יצא רביעית חייב ואם היה בא לשער במים היה יוצא רביעית בפחות שאין נגדשין על שפת הכלי כמו יין וכה"ג תניא בתוספתא [ח] מיכל יעשה מביא כוס מלא יין ומביא זית לגורי ונותן לתוכו ושופע אם שתה כיוצא בו חייב ואם לאו פטור דברי ר' עקיבא רבי אלעזר בן עזריה אומר אינו חייב עד שישתה רביעית יין ואתיא לשמעתין כרבי אלעזר בן עזריה ובפ' ג' מיין (מיר ד' לד.) תנן אינו חייב עד שיאכל ענבים כזית משנה ראשונה אמרו עד שישתה רביעית יין רבי עקיבא אומר אפי' מיר כזית ששתה פתו ביין ויש בו כדי לגרף כזית חייב וקאמר בגמ' ת"ק מדמי להו אסורי מיר כזית אכילה לשתיה פירוש ת"ק היינו משנה ראשונה מדמה אכילה לשתיה ובעי באכילת עלין ולולבין נמי רביעית ונקט בממתיתין שתייה משום דאכילה מינה ילפינן וטעמא משום דכתיב לא ישתה תרי זימני ולא חש לפרש [ט] שם טעמא [ט] דר' עקיבא כיון דאמר קרא וענבים לחים ויבשים לא יאכל מה אכילה בכזית אף כל בכזית והא דנקט אכילה במשנה אחרונה משום דשתיה ילפינן מינה וכל חד נקט מידי דליף מיניה ות"ת ומ"מ מאי נפקא מינה לשער ביין והלא כלי המחזיק רביעית הוא בילה ומחצה ומה שמפיל בילה ומחצה בין יין ובין מים אם שיעור עלין ולולבין שאכל יפילו כל כך חייב וי"ל דנפקא מינה אם יש כלי שמחזיק מה שמפיל בילה ומחצה מן היין אלא ישער עלין ולולבין בכוס מלא מים עד שיתמלא הכלי שזה הכלי אינו מחזיק בילה ומחצה מן המים שאינן עבין כמו יין ונמצא שאין הכלי זה רביעית ודוחק: הגה"ה. וקשה דשמעתין אתיא דלא כמשנה אחרונה ועוד דבספרים ישנים מצא ר"ת דגרסינן בנזיר (ד' לח:) תנא קמא לא מדמי להו לכל איסורי מיר לאכילה משמע להך גירסא דבאכילה לא פליגי אלא הוי לבולי עלמא בכזית וכן משמע בירושלמי דלא פליגי באכילה דקאמר משנה ראשונה

ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטופח. פי' בקונט' באמות קטנות בת חמשה ובינונית אמה וטפח מאלו וקשה דלא הוה ליה למיכתב וחיק בו"ו כיון דקאי באמות אמות המזבח ואמה ואמה רחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח [ו] חיק האמה זה יסוד ואמה רחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב אלו הקרנות וזה גב המזבח זה מזבח הזהב: [ז] אמר ר' חייא בר אשי אמר רב [ב] שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני שיעורין דאורייתא הוא דכתיב [2] ארץ חטה ושעורה וגו' [ג] ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לכדתנן [ד] [ג] הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתיפו [ה] וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והם טמאין מיד [ד] היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס פת חיטין ולא פת שעורין מיסב ואוכל בליפתן שעורה [ו] דתנן [ה] עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל גפן כדי [ו] רביעית יין לנזיר

תאנה

שלא יהו מכוונות בשלמא לרבא כי היכי דליהויין הללו שוחקות והללו עצבות אלא לאביי קשיא אמר לך אביי אימא אמת כלאים באמה בת ששה והא מדקתני סיפא רשב"ג אומר כל אמות שאמרו חכמים בכלאים באמה בת ששה ובלבד שלא יהו מצומצמות מכלל דתנא קמא כל אמות קאמר אמר לך אביי ולאו מי איכא רשב"ג דקאי כוותי אנא דאמרי כרשב"ג לאביי ודאי תנאי היא לרבא מי לימא תנאי היא אמר לך רבא רשב"ג הא אתא לאשמועינן אמת כלאים לא יצמצם ולימא אמת כלאים לא יצמצם באמה בת ששה למעוטי מאי לאו למעוטי אמת סוכה ואמת מבוי לא למעוטי א אמה יסוד ואמה סובב דכתיב [1] ואלה מדות המזבח באמות אמה אמה וטפח וחיק האמה ואמה רחב וגבולה אל שפתה סביב זרת האחד וזה גב המזבח [ו] חיק האמה זה יסוד ואמה רחב זה סובב וגבולה אל שפתה סביב אלו הקרנות וזה גב המזבח זה מזבח הזהב: [ז] אמר ר' חייא בר אשי אמר רב [ב] שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה מסיני שיעורין דאורייתא הוא דכתיב [2] ארץ חטה ושעורה וגו' [ג] ואמר רב חנן כל הפסוק הזה לשיעורין נאמר חטה לכדתנן [ד] [ג] הנכנס לבית המנוגע וכליו על כתיפו [ה] וסנדליו וטבעותיו בידיו הוא והם טמאין מיד [ד] היה לבוש כליו וסנדליו ברגליו וטבעותיו באצבעותיו הוא טמא מיד והן טהורין עד שישהא בכדי אכילת פרס פת חיטין ולא פת שעורין מיסב ואוכל בליפתן שעורה [ו] דתנן [ה] עצם כשעורה מטמא במגע ובמשא ואינו מטמא באהל גפן כדי [ו] רביעית יין לנזיר

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ג מהלכות בית הבחירה הל' ו [והלכה ז]:
יד ב מיי' פי"ד מהלכות מאכלות אסורות הלכה ב:
טו ג מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הל' ז סמג עשין רלט:
טז ד מיי' שם הלכה ו:
יז ה מיי' פ"ג מהלכות טומאת מת הלכה ב סמג עשין רלח:
יח ו מיי' פ"ה מהלכות מילות הלכה ב סמג לאוין רנ:

תורה אור השלם

1. וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וְטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה רֹחַב וּגְבוּלָהּ אֶל שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: יחזקאל מג יג
2. אֶרֶץ חִטָּה וְשְׂעֹרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וּדְבָשׁ: דברים ח ח

רב נסים גאון

ממנו. ואלה מדות המזבח ובאמה וטפח פירוש שתהא יתירה על חברתה טפח. עד שישהה בכדי אכילת פרס. תמצא עיקר דיליה בתורת כהנים. והאוכל בבית, אין לי אלא אוכל, אם [ט] סופנו לרבות את האוכל אע"פ שאינו שוכב, מה תלמוד לומר האוכל והשוכב, אלא ליתן שיעור לאוכל כדי שיאכל שוכב. וכמה הוא שיעור אכילת פרס, פת חטים ולא פת שעורים וכו'.

ט) נתו"כ לפנינו הגי' אלא ליתן שיעור לשוכב כדי שיאכל וע"ש מה שדחקו הרא"ם והקו"א מה אכן גי' רבינו נכונה יותר ומזה למדו חז"ל דמשערין האכילה כאוכל בהסיבה.

רבינו חננאל

כרם והזורע בו אינו עובר משום לא תזרע כרמך כלאים דברי ר"ש. והנה מה שיש בו כ' טפחים נמצאו בו ד' אמות באמה בת ה' טפחים ואתה מתירו לזרוע בו, הנה לקולא. ופריק רב נחמן אילו דברי ר' שמעון הן, ואנא דאמרי כרבנן דפליגי עליה, ואמרי (הנה) [הרי] זה כרם. איבעית אימא אפי' כר' שמעון, מאי אמות כלאים דקאמר רוב אמות של כלאים באמה בת ו' טפחים היכא דאיכא לחזומא, אבל הני דרצופין באמה בת ה' טפחים. **רבא** אמר רב נחמן אמת סוכה ואמת מבוי נמי בת ששה הן. ומיהו טפחים עציבות פי' האצבעות דחוקות זו עם זו. ושל כלאים פי' האצבעות שוחקות מרווחות כדרך השותק שפוסק שפתיו והנעצב מדביקם. ומותבינן לאביי כל אמות שאמרו באמה בת ו' טפחים ובלבד שלא יהו מכוונות. כלומר לא יהיו עציבות שוחקות ולא השוחקות עציבות כרבא, אלא לאביי קשיא. ופריק אביי אנא דאמרי כרשב"ג. ועמדה לאביי בתנאי. **ורבא** אמר לך כולי עלמא באמה בת ו'